

למה צריך ללמוד גמרא?

1.10 חינוכית התורה

7 יחד עם זה, קיים עניין של קניין תורה לכלל-ישראל. לימוד תורה הוא מצווה דאורייתא⁶, מצוות המצוות, שבלעדה אין תורה כלל. לימוד תורה שייך לעם-ישראל בכללו, לכן יש צורך בסדר סיסטמטי של קניין תורה.

12. קבוצה ראשונה: שלילת עמי-הארצות
מתוך כך מגיעים לקבוצה הראשונה בתוך הבניין השלם, אשר על ידה התורה נקנית, ועניינה: שלילת עמי-הארצות בכלל-ישראל. היא כוללת ארבעה-חמישה עניינים: תלמוד, שמיעת האזון, עריכת הלב, בינת הלב ושכלות הלב. מן המקור האידיאלי של עסק בתורה לשמה נמשך סידור סיסטמטי והגיוני של קניין תורה. השכלול הלימודי אינו מתחיל בישיבה דווקא, אלא בלימוד הפשוט של כל אדם ואדם מישראל, המקיים מצוות תלמוד תורה. אחר-כך מתחילות להופיע בהדרגה מדרגות עליונות יותר.

13. [א] תלמוד
הדבר הראשון מהדברים השייכים לכל אדם מישראל הוא "תלמוד", והוא ההכנה הראשונה לשיבה. ברור שהכוונה היא לשיבה אמיתית בה לומדים תלמוד, ולא ישיבה שהיא אוניברסיטה. "תלמוד" הוא שם כללי הניתן לכל הקבוצה הרוחנית של 'ארבעה-חמישה דברים', השייכים לכל אדם. זהו תלמוד במובן הכללי ביותר, כמו בניסוי שהבאנו מהלכות תלמוד תורה לרמב"ם. עניינו פשוט: יש ללמוד, להרבות לימוד, שיגון וחזרה. זאת עצם המלאכה: "לעסוק בדברי תורה". קח גמרא ולמד.

32. אשרי המרבה בלימוד גמרא¹⁰

20 אם כן, כשאתה לומד גמרא, הלכה או אגדה, כשאתה שוקד בתורה ומתדבק בסוגית הגמרא, כשאתה מתעמק בשכלך, כפי מדת התפתחותך האינטלקטואלית השכלית והמוסרית, כשאתה זוכה להשתכלל יותר ויותר בהבנתך — אתה נפגש עם דבר ד', שנמשך בתורה שבעל-פה. זה המובן של לימוד גמרא. רק אנשים יחידים גאוני-גאוני מספיקים להקיף בשלמות את כל הש"ס, את כל התורה שבעל-פה, את כל המרחב הגדול של התלמוד הבבלי והתלמוד הירושלמי, ביודי הסוגיות בשכל והבנה, יחד עם לימוד ראשונים המצטרפים אליהן. אין זו מידת כל אחד ואחד. אבל אם אינך מוסגל להקיף את הכל, והינך תופס באיזו מידה חלק מסוים, ומצליח לברר אותו באמיתיות, ברעה ובשכל — ככל שאתה זוכה להתמלא ולהתפתח בבירורים השכליים המוסריים האלה — יותר ויותר אתה משלים את אישיותך המוסרית הרוחנית היהודית. לימוד גמרא אינו רק על מנת להיות רב, אלא כדי להיות יחיד בריא. ככל שאתה מתקשר לתלמוד, יותר יש לך אחיזה בחיי עולם אשר נטע בתוכנו. במידה שאתה מצליח לתפוס, לקנות ולהכניס לתוכך במובן שכלי הכרתי הבטחי את דברי התלמוד, כך אישיותך הפנימית היהודית משתלמת. הגמרא היא "חיינו ואורך ישינו"¹⁰. אשרי מי שמצליח להרבות בלימוד גמרא, לחשוף כמה שאפשר שנים של בריאות, שנים של חופש חירות, שנים של שלמות כוחות המחשבה והלב. אשרי מי שזוכה לשנים של קניין תורה על-ידי שיעורים ולימוד עם חברים. אשרי מי שמקיים: "אמת קנה"¹⁰, בתוך הישיבה, מתגדל יותר ויותר, ומתוך כך גם נותן לאחרים, ומוכה את הרבים בכל מלוא רוחב הארץ.

יתכן אדם בעלי-ידיעות רבות ורחבות, אבל עדיין לא ברור ומחלט שיש ליריעות אלו שייכות לאמיתיות נפשו. באורות התורה' מבורר באריכות שלימוד תורה אינו איסוף ידיעות יבשות אלא עיסוק בתורת חיים. לימוד של קודש אינו אגירת ידיעות אלא לימוד של חינוכיות⁴. יש אנשים האומרים בולזל: "זהו לימוד ברגשו". לא, חינוכיות אינה רגש. רגש אינו אלא חלק קטן מן החיים. החינוכיות כוללת את כל האדם החי. היא שלמות: 'עדיק באמתו יחיה'⁴⁹, וזה הרבה יותר מרגש והרבה יותר משכל. שכל ורגש הם שני צדדים של האדם החי, אך הם לא הכל. הבריאות השלמה של אדם חי מופיעה כאשר כל כוחות החיים שלו — הרגש, השכל, המרץ והרצון — מכוונים ל' אלהים חיים. כך צריך גם הלימוד להיות. בברכות התורה אנו אומרים: "חיי עולם נטע בתוכנו" — "זוהי תורה שבעל פה"⁵⁰. מה מובנו של הביטוי: "חיי עולם נטע בתוכנו"? צריך להתבונן באמת המחולשת האמת. אין נטיעתם של "חיי עולם" מתחילה בכל אחד מישראל באופן אינדיבידואלי, אלא בכלל-ישראל בכל דורותיו. כמובן, כל אחד מישראל הוא חלק של כלל-ישראל, ולכן שייך לחיי עולם הנטועים בתוכנו. זרם גילוי אלהים חיים, שמופיע בדינמיקה החיה של הורות ישראל, הוא התורה שבעל-פה, הוא התורה שבתוכנו, בתוך כל נשמותינו וכל עצמותינו, ובה מתגלה נצח ישראל לכל הדורות.

באחד מן הספרים האלה מופיעה הגדרה של היהודי: 'היהודי התלמודי', שהוא מין מכלצת, שיש לעקרה מן העולם. נכון, היהודי האמיתי הוא היהודי התלמודי, הוא היהודי של חינוכיות נשמת ישראל האמיתית.

20 חובת הלימוד והתלמוד מוטלת על כל אדם מישראל, ולא יתכן שיהיה ריקן ממנה. לכאורה פשוט, אבל באמת, לא כליכך פשוט. אך ללמוד? ראשית כל, בעריכת שפתים.

31. זרם של חיים¹⁰

אמנם היה צורך לכתוב את הדברים, אבל הגמרא אינה ספר רגיל, היא ספר חי, מלא חינוכיות. אדם אחד העוסק ב'מדע הספרות' טען: מדוע מייגיעים כוחות צעירים לשבת על הגמרא שהיא לבידינו, מבוקר? לכאורה זה נכון, הגמרא נראית בלתי מסודרת, לעומת ספר 'משנה תורה' לרמב"ם שהוא מסודר. אלא שהגמרא היא המשך זרם חיים של ויכוחים ורעש, הלכה ואגדה. האם זרם חיים יכול להיות שקט? גם בתוכנו אין שקט, אלא פעילות בלתי-פוסקת במוח, בלב ובמרץ הדם. כך גם הגמרא היא לבידינו של זרם חיים המשופע על רבגן ותלמידיהם, זרם של אמונה, זרם של חקר המשפט והדקדק. ככל שאתה מתקשר ובאחו בורם החיים הנה, ככל שאתה מתמלא בחינוכיות של תורה שבעל-פה, יותר אתה משתכלל ומבריא ביהדותך. "אשר האיש אשר... בתורת ד' תפצו, ובתורתו יתגה יומם ויליה"¹⁰. ומתוך כך אשרינו בכל המדינה כולה, ואשרינו בקידוש השם לעיני כל אפסי ארץ.

ליתת הוצבה
למנהג הלכה
140 - 90

8

(יז) וא"ר שני חיי ישמעאל וגו'. אמר רבי חייא בר אבה למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב משנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב צבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו קודם שזא אלל לנן שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו'

9

(יז) וא"ר שני וגו'. ידוע מאמרס ו"ל ספ"א דמגילה למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב, ומבואר מזה דחזרו על כל ז' ולא מלאו טעם נכון על זה וזלם זה המכלית, דאלו בקשו מו"ל להודיענו שיעקב אבינו ישב י"ד שנה צבית עבר, כך היה להם לומר משנותיו של ישמעאל נמדנו שנותיו של יעקב, אנה הודיענו כי אין שום טעם אחר ע"י, דכשלמא כל ספור של ישמעאל חרעו צא להודיע איך נתקיים ברכת ה' שאמר לאברהם, או כמו דכתיב כל זרע עשו כדי לדעת המשפחות שיאל מורע אברהם ויחנק וזלם אומה הנבחרת, אבל שנותיו של ישמעאל הוא ללא תועלת, שהרי לא כתיב ג"כ שנות עשו, אלא על כרחק רק לייחס שנותיו של יעקב, ולמדנו דכמו דמאז הגיע זמן האומה הנבחרת להשתכלל בעולם, היסב המקום כמה סיונות בעולם הנבירה בשבילם, כך כחב בתורה כמה עניינים ללא תועלת רק בשביל חייה תכלית הנוגע לאומה הנבחרת.

10 והנה אמר הלשון כדי לייחס בהם כו', ולא אמר כדי לדעת וכלשון דא"י צרצה כדי לדעת ממי נחצרך זקנך, אלל לשון כדי לייחס משמעו שניין מזה חייה יחס ומעלה בשנותיו, והיינו משום שאין מקום ואופן לומר איך אפוא בלה יעקב י"ד שנים אלו אם לא צבית עבר, והרי יחוס גדול הוא שהי כבר בן ששים ויותר וכבר הגיע השעה לישא אשה ולראות זרע, ומכל מקום השליך כל אשר לפניו וישב צבית תלמוד משך רב כזה, עד אשר ידע כי 10 גם כאשר ילך לארס נהרים יהי תלמודו צידו, ואין לך יחס גדול מזה, וללמדנו בזה למי שיש בכחו ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה, שלא יעמוד לפניו חשבונו ש"ע שכבר הגיע לפרקו. ודקדקו מו"ל בלשון לייחס שנותיו של יעקב, ולא אמרו לייחס את יעקב, ללמדנו שהשנים הללו שישב שלא צבית אביו ובהלו נר התורה עליו בלי שום מחשבה, היו טובות ליעקב מכל שנותיו שהיו מוטערות, והיו יחוסם של השנים הטובות למי שמי צהן:

השם צבר, גמלא, רב וז